

Steentijd

Tijn staat verveeld te kijken naar een hoop stenen. Een man maakt foto's van die stenen. Tijn snapt dat niet. "Waarom doet hij dat? Daar is toch niets aan!" Zijn zus Inge snapt het ook niet. "Misschien is dit wel een kunstwerk. Zal ik het hem gaan vragen?"

"Nee, nee!" sist Tijn.

Maar Inge staat al naast de man. Ze vraagt het hem. "Waarom neemt u een foto van een hoop oude stenen?" De man kijkt verstoord op.

Nu zul je het krijgen, denkt Tijn.

"Een hoop oude stenen?" herhaalt de man.

Dan begint hij te lachen. "Een hoop stenen!

Maar dit is een hunebed, jonge dame."

"Wat voor bed?"

"Een hunebed!"

De man wil het de kinderen graag uitleggen.

"Hunebedden zijn de oudste bouwwerken van Nederland," vertelt hij.

Tijn is verbaasd. "Noem je dat een bouwwerk?"

"Ja jongen!" roept de man enthousiast.

"Bouwwerken van wel 5000 jaar oud!"

Tijn snapt het niet. "Zijn het dan huizen van vroeger?" wil hij weten.

"Nee," zegt de man. "Vroeger woonden hier boeren. Zij legden hun doden in de hunebedden."

Inge trekt een vies gezicht. "Liggen daar dode mensen in?" vraagt ze.

De man lacht. "Nu niet meer, maar vroeger wel.

Toen werden dode mensen bij elkaar begraven in een hunebed."

"Het is dus een soort kleine begraafplaats," zegt Tijn.

"Heel goed," straalt de man. "Een begraafplaats, ja. En ze bouwden zulke hunebedden zonder moderne machines! Dat is echt een wonder!"

De man loopt naar een steen toe. "Eén zo'n kei

weegt wel 15 duizend kilo. Dat is zwaarder dan een grote vrachtwagen!"

"Poeh!" Tijn en Inge zuchten in koor. Ze zijn nu wel onder de indruk.

Inge wil nog wat weten. "Maar waarom zijn er geen hunebedden bij ons in Zeeland? Ik heb ze daar nog nooit gezien."

"Dat klopt," zegt de man. "Lang geleden was het noorden van Europa bedekt met ijs. Dat ijs schoof heel langzaam naar ons land toe. Dat was in de IJstijd. Met het ijs kwamen ook zware keien mee. Die noemen we zwerfkeien."

Dan gaat hij verder. "Het ijs kwam maar tot in het midden van Nederland. Daar stopte het. En 10 duizend jaar geleden begon het ijs te smelten. En de grote keien bleven liggen."

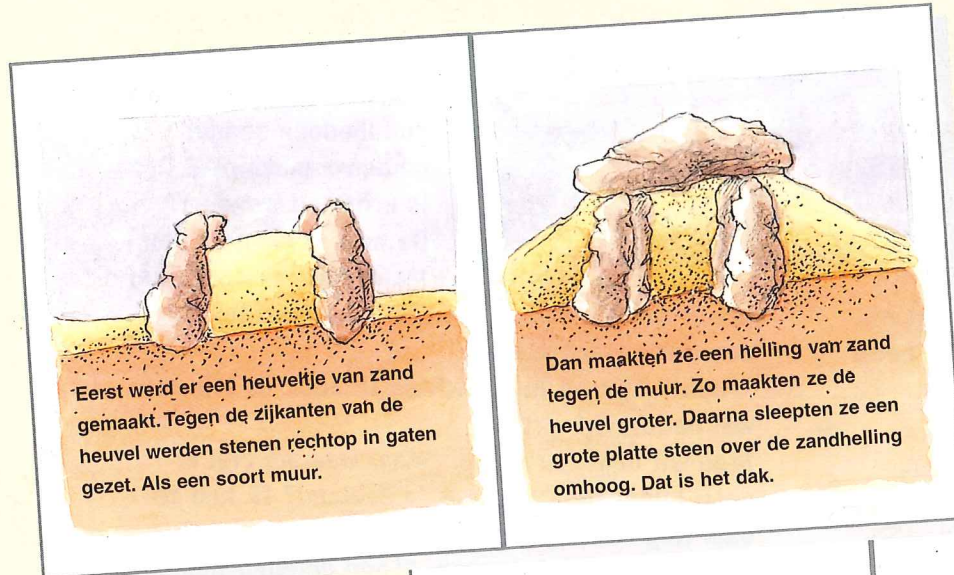
De kinderen knikken. Ze snappen het. "Daarom zijn er vooral veel hunebedden in Drenthe!"

"Precies!" lacht de man. "En nu nog iets. Die boeren legden potten met eten bij de doden. Die potten hadden altijd de vorm van een trechter. Raad eens hoe we die boeren noemen?"

De kinderen kijken elkaar aan. Tijn zegt: "De trechtermakers?" Inge probeert: "De trechter-pottenbakkers?" De man grinnikt: "Bijna goed. We noemen ze het Trechterbekervolk."

Tijn snapt het. Alleen één ding begrijpt hij nog niet. "Maar hoe kregen ze die zware stenen dan op elkaar?" De man pakt een boek uit zijn rugzak: "Ik zal het je laten zien."

Bouw van een hunebed

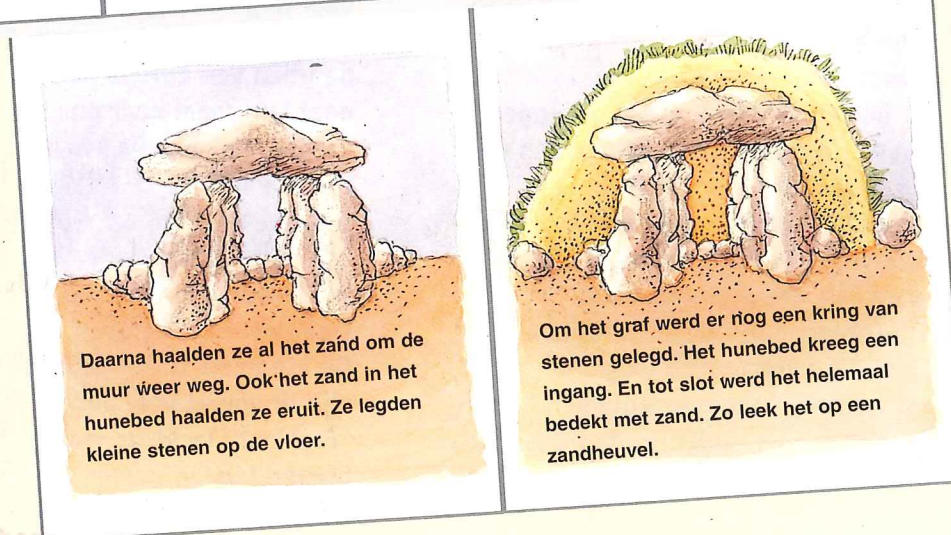

Eerst werd er een heuveltje van zand gemaakt. Tegen de zijkanten van de heuvel werden stenen rechtop in gaten gezet. Als een soort muur.

Dan maakten ze een helling van zand tegen de muur. Zo maakten ze de heuvel groter. Daarna sleepten ze een grote platte steen over de zandhelling omhoog. Dat is het dak.

Aardewerk van het Trechterbekervolk.

Daarna haalden ze al het zand om de muur weer weg. Ook het zand in het hunebed haalden ze eruit. Ze legden kleine stenen op de vloer.

Om het graf werd er nog een kring van stenen gelegd. Het hunebed kreeg een ingang. En tot slot werd het helemaal bedekt met zand. Zo leek het op een zandheuvel.

Aan de vorm van de middelste beker kun je zien hoe het Trechterbekervolk aan zijn naam komt.

Gevonden spullen uit de Bronstijd.

Bronstijd

De mens leerde hoe hij brons moest maken. Dat is een metaalsoort. Die tijd in de geschiedenis noemen we de Bronstijd. De bronssmid smolt het brons en goot het in een vorm. Dan liet hij het afkoelen. Zo maakte hij allerlei wapens, gereedschap en sieraden. Die maakte hij voor de rijke boeren. Brons was duur. En er was moeilijk aan te komen. Arme boeren konden het niet betalen. Zij bleven gewoon stenen gereedschap en wapens gebruiken.

Gawein de bronssmid

Gawein trekt van dorp naar dorp. Hij heeft brons bij zich uit Engeland. Zijn er rijke boeren die een nieuwe bronzen dolk willen? Of een mooie bronzen ketting voor hun vrouw? Misschien willen ze hun versleten bijl omsmelten tot een nieuwe. Gawein maakt het wel voor ze. Hij is bronssmid. Hij smelt het kostbare brons en giet het in een vorm. Zijn knecht kijkt vol bewondering toe. Het duurt nog jaren voordat hij dat net zo goed kan!

10.00

Stel je voor dat er geen ijzer was...

IJzertijd

Een vondst in Oss

Het is de winter van 1932. In de buurt van Oss zijn werklui bezig. Ze moeten heel veel grond wegscheppen. Ineens stoot één van de mannen met zijn schop tegen iets hards in de grond. Is het een steen? Nee... Het lijkt wel een soort metalen pot.

De directeur van een museum in Leiden hoort ervan. Hij stuurt meteen iemand om te kijken. Misschien is dit wel een belangrijke vondst! De pot wordt heel voorzichtig uitgegraven. De pot gaat mee naar Leiden.

10

IJzeren spullen

Het is inderdaad een prachtige vondst. Zo'n vondst is nog nooit eerder in Nederland gedaan! De pot blijkt een heel oude bronzen emmer te zijn. Er zitten verbrande botten van een dode in. Maar ook een verroeste klomp metaal. Die wordt voorzichtig uit elkaar gehaald. De klomp bestaat uit allerlei spullen. Ze zijn aan elkaar vastgeroest. Er komt een ijzeren dolk uit en stukken van een paardentuig.

Maar het mooist is het opgerolde ijzeren zwaard. Het zwaard is zo opgerold zodat het in de emmer past. Het zwaard is 3000 jaar oud. Het is het oudste voorwerp van ijzer dat in Nederland gevonden is. Daarom zeggen we dat de IJzertijd rond die tijd begint.

Steeds meer ijzer

IJzeren voorwerpen zijn moeilijker te maken dan bronzen voorwerpen. Dat komt omdat ijzer veel heter moet zijn voordat het smelt. Maar het is veel sterker dan brons. En het is goedkoper. Want het is gemakkelijker te vinden. Daarom werd ijzer het belangrijkste metaal. Ook nu gebruiken we nog veel ijzer.

Veel dingen uit de Prehistorie zijn verdwenen. Maar sommige voorwerpen worden nog steeds gebruikt. Neem bijvoorbeeld de Eskimo's. Zij gebruiken sleeën, net als de Rendierjagers. En de Sumo-Indianen varen in boomstamkano's, net als de Vissers. De Amazone-Indianen hebben ijzeren speerpunten, net als de mensen in de IJzertijd.

Het zijn allemaal voorwerpen die in hun omgeving goed van pas komen.